

Hanna Joronen

MATKANI MUOTOKUVAN PARIIN

Kuvataiteen koulutusohjelma

2017

MATKANI MUOTOKUVAN PARIIN

Joronen, Hanna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuvataiteen koulutusohjelma
Toukokuu 2017
Ohjaaja: Velhonoja, Matti
Sivumäärä: 24
Liitteitä: 1

Asiasanat: Muotokuva, maisemamaalaus

Kirjallisessa opinnäytetyössäni kerron taidekouluvuosieni taiteellisesta tekemisestäni, joka johti minut useiden eri teemojen kautta muotokuvan pariin. Tätä taidemaalauksen lajia pohdin myös hiukan syvemmin.

MY JOURNEY TO THE PORTRAIT

Joronen, Hanna

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in visual arts

May 2017

Supervisor: Velhonoja, Matti

Number of pages: 24

Appendices: 1

Keywords: portrait, landscape painting

In this thesis I will tell about my artistic works of my art school years which led me through various themes to the portrait. This kind of art painting I will open a little bit deeper.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 KOULUN ALKU	6
2.1 Toinen vuosi	7
3 MAISEMAT.....	8
3.1 3.1 Maailma mieleemme kuvana.....	10
5. TULI.....	14
6. HILJAINEN ELOKUUN MAALAUUS	16
7. LEIJONAT	17
8. MUOTOKUVAT	21
8.1. Ekspressiiviset muotokuvamaalarit Suomessa.....	22
9. VALOKUVAN JA MAALAUKSEN ERO.....	24
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kiinnostukseni muotokuvaa kohtaan ja toiveeni sen muuttumisesta haaveilusta käytäntöön tapahtui neljävuotisen opiskeluaikani viimeisenä vuonna.

Näen opiskeluajan kokonaisuutena, jossa kaikki vaiheet ovat olleet yhtä tärkeitä, samanarvoisia. Lopputyö ei kerro siitä mihin olen neljässä vuodessa päässyt, vaan on vain tämänhetkinen vaihe.

Olen pysytellyt omassa intohimon kohteessani, eli maalaamisessa. Etenemiseni on tapahtunut teemojen vaihtelulla, jotka ovat minulle aina enemmän tai vähemmän helposti, mutta aina luonnollisesti tulleet. Innostus on mielestäni avainsana, joka on vienyt minua eteenpäin. Aihepiirit ovat vaihtuneet innostuksen viedessä minua teemasta toiseen.

Muotokuva on se, mihin päädyin ja mistä haluan ehdottomasti myös jatkaa.

Hyvin tiivistettynä nämä taidekouluvuodet kohdallani ovat olleet perinteisten aiheiden tutkimista persoonallisella otteella. Mielestäni niissä riittää ammennettavaa loputtomasti.

2 KOULUN ALKU

Saavuin Kankaanpään kesällä 2013. Olin valmistunut Savonlinnan taidelukiosta edellisenä vuonna ja viettänyt sen jälkeen vuoden Oriveden opistolla kuvataiteen linjalla.

Ensimmäinen opintovuosi meni maalauksen osalta vähän räpiköidessä. Minulle oli aika selvää kuitenkin se, että halusin enimmäkseen maalata. Tärkein havaintoni ykkösvuodelta taisi olla se, että haluan maalata erilaisia roiskeisia tai jollakin tavalla runsaita näkymiä, erityisesti veden liikettä sekä tuuheita puita ja pensaita. Tykkäsin haasteesta koittaa maalata jotain tosi mahdotonta, elävää ja liikkeessä olevaa.

Maalasin silloin vesiaiheisen sarjan ja käsittelin

teemoina hyvin negatiivisia tunteita: ahdistusta ja kurjuutta.

Olin hyvin kärsimätön ja teknisesti aika osaamaton. Minulla oli vain visioita ja välitettäviä tunnetiloja, mutta puuttui kaikki käytännön taidot.

Vesi oli minulle silloin mielenkiintoinen elementti. Halusin maalata veden kaikissa olomuodoissaan: erilaisina sateina, vesiputouksena, vedenalaisuuden, aallot ja vesilammikot, jotka roiskuvat kun joku astuu niihin. Inspiroiduin vain näkemistäni kuvista ja ajatuksistani. Ensimmäinen vuosi oli kuitenkin opetussuunnitelman mukaisesti täynnä kursseja, joilla kokeiltiin kaikkia tekniikoita ja mahdollisuuksia kuvataiteen alalla.

Rain II, 2013

2.1 Toinen vuosi

Aloitin koulun vasta syysloman jälkeen, koska olin alkusyksyn poissa. Olin matkalla, jonka koin siinä vaiheessa välttämättömäksi tehdä. Matkasin transsiperian junalla Venäjän halki Ulan Udeen saakka, sieltä Mongoliaan, jossa reissasin Gobin autiomaassa. Sieltä jatkoin Kiinaan, josta tulin Pekingin ja Shanghain kautta paluulennolla Suomeen. Matkani kesti 1,5 kuukautta ja vaikkei se liittynyt suoranaisesti opinnoissani etenemiseen, se sai aikaan tapahtumia, joita ilman en olisi voinut jatkaa yhtään mitään.

Kuvataiteellinen työskentelyni alkoi oikeastaan vasta vuodenvaihteen jälkeen talvella 2015. En tiennyt yhtään mitä tekisin. Inhosin sitä olotilaa kun ei vain ollut aihetta. Halusin silti kovasti maalata. Se, mitä olin tehnyt kesästä siihen asti, oli hataria mielikuvituksellisia kuvia omista unistani. Olin hyvin kiinnostunut unista ja olen

nykyäänkin. Yritin maalata kuvia unistani mutta huomasin sen juuri mallinpuutteen vuoksi vaikeaksi. Lopputulos näytti yksinkertaisesti huonolta. Tunsin että pystyisin parempaan, eikä tämä ole sellaista missä minun taitoni pääsisivät esille. Tarvitsin havaintoa.

3 MAISEMAT

Toisena vuonna saatiin vihdoon oma työskentelytilat, jonka itse rakensin yhteisen luokkahuoneemme nurkkaan ikkunan ääreen. Tämä mahdollisti paremmin iltamaalaamisen. Tykkäsin maalata koulupäivän päätteeksi kolmen ja viiden välillä, kun luokka oli tyhjänä ja luonnonvaloa vielä tuli ikkunasta.

Yhtenä päivänä aiheettomuuteen turhautuneena maalasin vain näkymän ikkunasta. Silloin tajusin jotakin oleellista. Maalaukseni ”Talvinen” valmistui hyvin nopeasti ja yllätyin, miten paljon pidin siitä.

Talvinen , 2015

Halusin maalata lisää näkymiä. Ulkona maalaaminen ei tuohon vuodenaikaan onnistunut ja se on mielestäni muutenkin tosi epäkäytännöllistä, joten otin kuvia kännykälläni. Kuvasin lumisia näkymiä Kankaanpään kaduilta. Tykkäsin ratkaista kaikenlaisia teknisiä ongelmia kuvaan liittyen; miten saada kuva näyttämään hyvältä, missä järjestyksessä minun pitäisi asiat sinne laittaa tai miten kuvata läpikuultava lumituisku.

Opin myös muutamia uusia työskentelymetodeja, joista tärkeimpänä ehkä se, että laitoin maalaus pohjan telteen sijasta maahan makaamaan. Maalasin niin märällä, että se oli välttämätöntä. Opin

käyttämään mediumia ja erilaisia maalausnesteitä tehdäkseen läpikuultavia kerroksia, esimerkiksi lumen tuiskuamista kuvan päälle. Innostuin kaikesta uudesta. Maalasin useita talvisia näkymiä Kankaanpäästä ja olin yllättynyt siitä, miten antoisaa se oli ja miten tyytyväinen oli lopputuloksiin.

3.1 3.1Maailma mieleemme kuvana

Toisen vuoden keväällä, huhtikuun lopulla havahduin jo jonkin aikaa mielessä pyörineeseen asiaan. Halusin pitää oman näyttelyni ennen meidän yhteistä loppuönnäyttelyä. Aihetta ja maalauksia oli tullut jo sen verran, että halusin niitä jotenkin esille selkeäksi kokonaisuudeksi ja sitten voisin myös hyvin jatkaa eteenpäin. Lyhytjännitteinen mieleni ei ollut ennen osannut hoitaa asioita, jotka tapahtuvat puolen vuoden tai vuoden päästä, mutta nyt minulla oli suunnitelma.

Ehdin tekemään näyttelyhakemukset tietämiini lähikaupunkien gallerioihin. Kesällä sain tiedon, että sain näyttelyajan Tampereen Galleria Rongasta tammikuussa 2016.

Syksyllä aloitin uudella energialla. Maalasin kuvia Turun, sekä Kankaanpään maisemista ja menin nyt abstraktimpaan suuntaan. Se oli hyvin värikäs, aurinkoinen ja kaunis syksy ja olin iloinen sen tuodessa kokonaan uudenlaisen värimaailman.

Aloin tutkia kuva-aihetta ja mietin, miten voisin yksinkertaistaa näkemäni asiat, irrottaa muodot sieltä. Sitten siirtäisin ne taulupohjiin, selkeästi ja siististi sekoitetuilla väreillä ja sopivan kokoisella ja laatusella pensselillä.

Mallikuva oli vähemmän käytössä, vain suuntaa-antavana. Aloin käyttää teippejä, joilla hahmottelin kummallisen muotoisen metsän puut. Annoin värien olla räikyviä ja epäluonnollisia. Aloin leikitellä niillä enemmän. Kokeilin myös tehdä kuvaa ilman minkäänlaista mallikuvaa. Se on minulle vaikeaa ja ajattelin että sillä lailla menee hukkaan hirveä määrä maaleja ja pohjia mutta ensimmäisestä tällaisesta kokeilusta tuli suosikkimaalaukseni ”Kevättalvi”.

Näyttelyni työt olivat valmiina hyvissä ajoin. Sain sinne 20 kappaletta

maisemamaalauksia eri vuodenaajoilta. Nähtävillä oli selkeästi talvi, joka muuttui pikkuhiljaa kevääksi ja sitten syyskuvia.

Se oli siis ensimmäinen yksityisnäyttelyni, jota jännittelin ja stressailin vähän kohtuuttomasti. Asiat eivät olleet ollenkaan niin monimutkaisia tai vaikeita, kuin kuvittelin. Kokosin näyttelyyn vuoden aikana tekemäni maisemamaalaukset. Minulla oli talvelta noin kymmenen kappaletta talvista maisemaa Kankaanpäästä, sekä syksyltä toiset kymmenen.

Kevättalvi , 2015

Galleria Ronga oli aivan loistava paikka tälle maalaussarjalleni. En ollut edes käynyt katsomassa tilaa etukäteen, mutta minun ei tarvinnut jättää yhtäkään teosta pois ja yhtään tyhjää tilaa sinne ei jäänyt. Näyttely sai nimekseen ”Maailma mieleemme kuvana”. Se sai alkunsa

havainnosta miten maailma oli mielestäni muuttunut aivan erinäköiseksi paikaksi lyhyessä ajassa, noin vuoden sisään, kun olin itse käynyt läpi nopeaa muutosprosessia. Näyttely oli kaikin puolin erittäin hyvä kokemus, josta jäi todella hyvä mieli.

Näyttelytekstini:

Maailma on mielesi tila.

Maalaan maisemaa niin kauan kuin se tarjoaa tarpeeksi mielenkiintoa. Ympäristön tarkkailu on kiinnostavaa ja kiehtoo ajatus siitä miten kukin ympäristönsä näkee, mitä asioista pistää merkille vai onko ylipäättään kiinnostunut ympäristöstään.

Maalaan lähiympäristöäni, joka tarkoittaa Kankaanpään, sekä Turun maisemia. Nappailen kuvia kivannäköisistä paikoista ja myöhemmin valitsen mitä haluan niistä maalata. Kuvissa on näkymiä Kankaanpään kaduilta, hautausmaalta sekä Turun kauniilta hautausmaalta. Loppua kohti abstraktoidessa kuvalla oli vähemmän merkitystä. Enää vain luonnostelin kuvan avulla ja annoin mielikuvitukselle enemmän tilaa.

Näyttelykokonaisuuteen "Maailma mieleemme kuvana" olen koonnut yhteen ympäristöni maalaamisen vuoden ajalta.

Olen törmännyt ilmiöön, jossa samat paikat näyttävät aivan fyysisestikin erilaisina kun niissä on erilaisessa mielentilassa. Tämänhetkinen kotikaupunkini Kankaanpää on tästä hyvä esimerkki. On totta, että maailma on mielesi tila.

5. TULI

Näyttelyn jälkeen oli taas haettava aihetta. Tai ei siinä oikeastaan mitään hakemista tällä kertaa ollut. Halusin maalata tulta.

Seuraava kiinnostuksen kohteeni oli palavat pensaas. Maalasin samaa palavan pensaas kuvaa uudelleen ja uudelleen. Tein pieniä ja isoja maalauksia. Akryyleilla ja öljyllä, sekä erilaisilla tekniikoilla.

Aihe oli minulle tärkeä. Olin tullut vahvasti uskoon edellisenä syksynä 2015 ja tapahtuma oli niin voimakas, että valtasi tuohon aikaan paljon ajattelustani. En oikein pystynyt tekemään mitään, mitä ei kiinnostanut ja tunsin tuon aiheen kaikkein tärkeimmäksi. Se ei ollut ainoa kiinnostuksen kohteeni, mutta voimakkuudessaan niin paljon kaikkea muuta suurempi, etten halunnut tehdä mitään muuta. Palavan pensaas raamatullinen viittaus oli siis tärkeä.

Tässäkin oma suosikkityöni syntyi nopeasti ja vahingossa. ”Valaiskoon” oli niitä maalauksia, joissa kaikki vain meni kohdalleen, tietämättä edes mitä teki. Maalasin sen akryyleilla, käyttäen paljon mediumia. Kiinnitin huomiota värien puhtauteen ja isoihin linjoihin. Siihen, etten juutu näpertämään pieniä juttuja, enkä puutu sattuman kautta syntyneisiin jännittäviin yksityiskohtiin. Maltan odottaa maalauksen kuivumista ja olla työstämättä liian pitkälle.

Osallistuin työlläni ”Valaiskoon” Art of Basware kilpailuun ja se pääsi näyttelyyn Helsingin musiikkitalolle.

Teemana tuli puhutteli minua hyvin monella tavalla tuona keväänä. Olin vieläpä Tulisielu-nimisellä leirillä siihen aikaan kun Art of Basware näyttelyn avajaiset olivat.

Valaiskoon, 2016

6. HILJAINEN ELOKUUN MAALAUUS

Se oli aikamoinen kesä taas kerran ja pidin parin kuukauden taukoa työskentelystä. Elokuussa palasin taas maalaamaan. Silloin maalaaminen alkoi merkitä minulle jotain ihan uudenlaista. Silloin pakenin maalaamiseen. Se oli minulle terapiaa. En pyrkinyt mihinkään, esimerkiksi näyttelyyn tai eheään teossarjaan. Maalasin kuvia, joita pidin kauniina ja joita tykkäsin katsella ja jotka tuntuivat silloisiin tunnetiloihini hyviltä ja lohtua antavilta. Kuvia leijonista ja enkeleistä.

Aloin tehdä hyvin pikkutarkkoja ja yksityiskohtaisia kuvia, eli aivan vastoin luontaista tyyliäni. Viivyin tuntitolkulla, parhaillaan aamusta iltaan kuvan ääressä. Kuuntelin maalatessani viulumusiikkia ja muuta klassista ja rauhallista. Sekin auttoi minua siirtymään johonkin muuhun olotilaan todellisuudesta. Paneuduin työhöni sataprosenttisesti ja keskittyneempänä kuin koskaan aiemmin. Olen ollut aina ollut vähän hätäinen maalari, tehden montaa kuvaa yhtä aikaa ja roiskien sinne tänne. Nyt halusin paeta kuvien maailmaan. Pelkkä kuvien katsominen oli minulle jonkinlaista pakenemista ja välillä pelkästään tuijottelin niitä.

Kopioin tunnetun Suojelusenkeli-maalauksen. Sen tekemisestä oikeastaan pidin kaikkein eniten. Tein pienen kopiomaalauksen siitä ja nautin valtavasti kaikkien yksityiskohtien, etenkin lasten kasvojen ilmeiden maalaamisesta. Jouduin ostamaan sitä varten pikkupensseleitä, koska en ollut aikaisemmin edes tarvinnut niin pieniä. Sen suojelusenkelimaalauksen annoin terapeutilleni viimeisellä tapaamiskerralla helmikuussa 2017. Meillä oli ollut 2 vuoden hoitosuhde ja hän oli minulle hyvin merkittävä henkilö

7. LEIJONAT

Olin aloittanut leijonateemani jo keväällä niiden tulikuvien lomassa. Tein silloin suosikkileijonani, abstraktimman “Hänen ylhäisyytensä”.

Teemana leijonat lähti halusta yhdistää kaikki mitä halusin maalata: elävää, tulivärejä, hulmuavaa (leijonan harja) ja jollain lailla raamatullista. Itse ajattelin leijonaa hyvin vahvasti symbolisena eläimenä Raamattuun viitaten. Siellä puhutaan Juudaan leijonasta viitaten Jeesukseen. Leijona ja lammaskuvapari puhutteli minua myös paljon.

Koulu alkoi ja hiljainen elokuun maalaamiseni loppui siihen. Uusia ihmisiä, uusia harrastuksia, hirveä määrä uutta. En ollut siihen yhtään valmis ja ahdistuin syvästi sen rauhan rikkoutumisesta, johon sen elokuun aikana pääsin. En olisi halunnut vielä. Mutta ei ollut mitään mahdollisuutta jatkaa sitä keskittynyttä tekemistä. Olin mennyt niin herkäksi äänille ja kaikelle, että pelkästään se ihmismäärä koululla esti minun pääsyni siihen olotilaan. Muutama ihmiskontakti riitti ylivirittämään minut koko päiväksi niin paljon, etten vaan päässyt siihen enää.

Elokuu 2016 oli ollut ihan poikkeuksellinen mahdollisuus siihen monestakin syystä. Koulu oli lähes tyhjänä ihmisistä, minulla ei ollut paljoa menoja ja tuntui siltä kuin syksy olisi alkanut heti heinäkuun loputtua ainakin sään perusteella. Melkein jokaisena päivänä satoi. Ei ollut houkutusläheteä mihinkään muualle työtilasta.

Sitä elokuun olotilaa kaipaamaan ja olen harmissani, ettei sitä ole ollut yhtään enempää. Minun on siihen hyvin vaikea päästä. Se vaatii sen,

ettei tiedossa ole mitään, eikä ihmiskohtaamisia juuri ole. En voi uppoutua maalaamiseen, jos tiedän että minulla on illalla menoa tai jos olen huomenna lähdössä jonnekin.

Syksy olikin hirveän levotonta aikaa ja kärsin pahimmasta unettomuudesta mitä minulla on ollut.

Maalasin aina ehtiessäni leijonia, mutta se idea mikä minulla niissä oli alun perin ollut, kärsi siitä levottomuudesta ja maalaamisen hajanaisuudesta. Minulla saattoi olla yhtenä päivänä 3 tuntia aikaa maalata, seuraavaksi vasta 5 päivän päästä, silloinkin 2 päivää ja sitten olisin taas menossa. Ei onnistunut. Syksyn levottomat leijonat jäivät keskeneräisiksi.

Hänen ylhäisyytensä , 2016

Lopputyö alkoi hämmöittää. Tunsin itseni ja tiesin että minun on saatava aihe ja toteutus ajoissa, koska en kestä kiireen stressiä. Erittäin tärkeä tapahtuma oli syksyn puolessavälissä lokakuussa Hannele Rosenbröijerin vetämä muotokuvamaalauskurssi. Mahduin juuri ja juuri mukaan toisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijoille tarkoitettulle kurssille. Olen iloinen siitä, sillä se oli varmaan antoisin kurssi koko kouluajanani.

Tiesin että haluan maalata ihmisiä, jota en oikeastaan koko kouluajanani ole yhtäjaksoisesti tehnyt. Myös juuri muotokuva kiinnosti minua erityisesti. Hannelen kurssi tuli siis aivan täydelliseen saumaan. Sain sieltä tarvittavaa teknistä taitoa, joka oli välttämätöntä tässä aiheessa.

Kahden viikon kurssilla en ehtinyt omaksumaan murto-osaakaan Hannelen opeista, mutta sain silti tarpeellisia työkaluja tekemiseeni. En myöskään osannut täysin antautua toisen opettamiin tapoihin, vaan oma levottomampi maalaamiseni alkoi tulla taas pintaan. Maalasimme sillä kurssilla kaksi muotokuvaa elävästä mallista. Tein itse kolme. Viimeisen halusin kovasti saada valmiiksi, mutta aika ja keskittyminen loppuivat. Töistä tuli melko ekspressiivisiä, mutta pidin siitä ja halusin ehdottomasti tehdä lisää.

Tiesin kurssin jälkeen aivan varmasti mitä teen lopputyökseni. Ajattelin soveltaa maisemien maalausvaiheestani oppimaani tapaa ottaa aihe läheltä. Maalasin siis kouluni ihmisiä. Kyselin ensin luokkalaisiltani ja myöhemmin myös muilta vuosikursseilta, saisinko maalata heistä muotokuvan. Sitten nappasin kuvan kännykälläni koulun pihassa, vaaleaa seinää vasten. Tulostin kuvat ja aloin hahmotella. Tekeminen alkoi melko hitaasti, edelleen hyvin hajanaisesti mutta silti varmasti eteenpäin koko ajan.

Olin oppinut elokuulta keskittyneisyyttä. Sitä tarvittiin alkuvaiheessa, kun piirsin ihmisen kasvopiirteet.

Alussa tarvitaan äärimmäistä keskittyneisyyttä, koska se vaikuttaa lopputulokseen ratkaisevasti. Onnistuin tässä aika vaihtelevasti. Ajatus ei saisi harhaila yhtään, tai kuvaa ei oikeastaan voi maalausvaiheessa enää pelastaa. Yritin käyttää tyyntä olotilaa hyväksi silloin harvoin kuin sellaisessa olin ja tein silloin alkuvaiheita.

Toisessa vaiheessa siirrän kasvot kankaalle oppimallani tekniikalla ja

teen pohjamaalauksen, eli maalaan kasvojen alimman maalikerroksen. Tässäkin pitää olla hyvin keskittyneessä tilassa.

Kolmas vaihe on suosikkini. Kaikki on jo tarkasti kohdallaan kankaalla ja aletaan vain mennä pidemmällä kasvojen "värittämisessä". Tässä vaiheessa saa luoda ihmisten ilmeikkyyden.

Nuo vaiheet mahdollistivat minulle ominaisen työskentelytavan, eli monen asian yhtäaikainen tekeminen. Tein yleensä useampaa maalausta samana päivänä, eri vaiheita omasta mielialastani riippuen

Opin tavan nopeasti ja maalasin rutiininomaisesti muotokuvia kuukausien ajan. Oli hyvä, että tapa rutinoitui, koska en tuntenut olevani oikein henkisesti läsnä. Minulla oli paljon asioita meneillään ja ajatukseni olivat koko ajan jossain muualla. Keskittyminen oli äärimmäisen vaikeaa. Oli kuitenkin hetkiä, jolloin lähestyin sitä elokuun intensiivisyyttä, pystyin unohtamaan muun maailman ja maalaaminen oli ihanaa. Muotokuvien maalaaminen on parhaimmillaan todella nautinnollista.

Valitsin muotokuvieni kooksi keskikokoisen pohjan, 45x60 cm. Ajatuksena oli tehdä niitä niin paljon kuin vain ehtisin. Määrä vakiintui kymmeneen, se tuntui sopivalta määrältä.

Julius, 2016

8. MUOTOKUVAT

Olen aina pitänyt paljon muotokuvien katselusta. Muotokuvamaalauksessa, niin kuin oikeastaan kaikessa muussakin havaintomaalauksessa juuttuu helposti kysymykseen “onko tässä mitään järkeä?”.

Muotokuvamaalaamisen merkitys on ainakin kameran keksimisen ja

yleistymisen jälkeen muuttunut valtavasti. Valokuvaamallakin voi tehdä todella hienoa ja ilmaisuvoimaista muotokuvataidetta, mutta mielestäni se ei voi ylittää siihen mihin maalaus parhaimmillaan. Muotokuvataiteen alkua on mahdotonta jäljittää. Varhaisimmat havainnot ovat esihistorialliselta ajalta. Alana muotokuvamaalaus on hyvin iätön. Se ei häviä, vaikka on julistettu kuolleeksi monia kertoja. Se kesti jopa valokuvaustekniikan kehittymisen 1800-luvulla, sekä ei-esittävän maalaustaiteen kehittymisen.

Tutta Palin kertoo kirjassaan *modernin muotokuvan historia* (Palin, 2007) että sellaisena mikä muotokuvan käsite on nykyään länsimaissa, se on pysynyt noin 1300-luvulta lähtien.

8.1. Ekspressiiviset muotokuvamaalarit Suomessa

Aiheena ”muotokuvat” on niin laaja, että tutkin hieman itseäni kiinnostavaa pientä kohderyhmää; suomalaisia ekspressiivisiä muotokuvamaalareita.

Heitä olivat muun muassa:

Tyko Sallinen, Jalmari Ruokokoski, Marcus Collin, Alvar Cawen, Viljo Kojo, Yrjö Saarinen, Feliks Ojanen, Aimo Kanerva.

Ekspressiiviset muotokuvat Suomen historiassa ovat lähinnä miehiä esittäviä, koska ekspressiivisyys miellettiin aluksi brutaaliksi ja hyökkääväksi ja naiset sen sijaan kuului kuvata hienopiirteisesti. Poikkeuksen tekee ainakin Yrjö Saarisen räävittömät sarjat alastomista naisista, joissa hän kuvaa naiset maskuliinisen lihaksikkaina mutta silti naisellisen rehevinä.

Myöskin itse maalarit olivat useimmiten miehiä. Mainittava naisekspressionistin muotokuva on Gunvor Grönvikin paljolti tutkittu omakuva.

Muotokuvien tekemiseen ekspressiivisesti liittyy tiettyjä tulkintaan ja valtaan liittyviä asioita. Se, onko kuva tehty tilauksesta vai taiteilijan omasta halusta. Missä ja miten malli kuvataan. Tulkitaanko kuvassa taiteilijan vai mallin persoonallisuutta, vai molempien vai kenties taiteilijan malliin kohdistuvaa jännitettä.

Suomen muotokuvamaalaushistoriaa katsottaessa sukupuoliroolit ovat tässä asiassa vaikuttaneet vahvasti. Miehen maalaama kuva miehestä

tulkitaan tekijää ja kohdetta luonnehtivaksi, mutta kun mies kuvaa naista niin vain taiteilijan malliin kohdistuvasta tunteesta. Sen sijaan, jos nainen tekee naiskuvaa tai vaikka omakuvaa, kaikki ekspressiivisyys saa ansaitsemansa arvon.

Ajat ja käsitykset ovat varmasti muuttuneet radikaalisti etenkin sukupuoliroolien osalta.

Omaankin työskentelyyni liittyi pieni jännitys, miettiessäni saanko jonkun pahoittamaan mielensä tekemästäni kuvasta ja entä jos kuva ei miellytä mallia tai tulkitseeko joku näitä liikaa. Huomasin että omakuvaa tehdessä tuntui turvallisimmalta ja sain olla täysin vapaa antautumaan kaikkein ekspressiivisimmälle jäljelle. Sellainen pieni varovaisuus, joka väkisinkin oli päällä koulukavereita maalatessa, oli silloin poissa.

Muotokuva antaa tekijälleen ja katsojalleen paljon. Se voi välittää katsojalleen informaatiota enemmän ja hienosyisemmin kuin valokuva. Muotokuvassa voi pyrkiä äärimäiseen valokuvamaiseen näköisyyteen, mikä on hätkähdyttävää katsottavaa ja aiheuttaa ihailua tekjän taitoja kohtaan. Siinä voi myös tehdä persoonallisempaa, ilmaisuvoimaisempaa jälkeä ja saada välitettyä tietoa enemmän kuin valokuvat. Keinoilla, joita ei välttämättä voi edes sanallistaa.

On hieno ja vaativa taito osata laittaa kaikki kasvopiirteiden mittasuhteet tarkasti omille paikoilleen, mutta kiinnostavaa on myös se, kun niin ei välttämättä tarvitse tehdä, vaan ne voivat heittää pahastikin ja silti ihminen on aivan näköinen. Jotain oleellista on poimittu.

Äärimmäisyyteen tämän on mielestäni vienyt Ralph Steadman, joka on parhaiten tunnettu yhteistyöstään Hunter S. Thompsonin kanssa. Steadman on kuvittanut monet hänen kirjoistaan. Kirjassa *Fear and Loathing in Las Vegas* (Thompson, 1971) hänen groteskit piirustuksensa ihmisistä ovat kaukana realistisuudesta ja mittasuhteiden täydellisyydestä, mutta minusta tuntuu että saan hyvin paljon tietoa ihmisestä, jonka hän on piirtänyt ja jota en ole koskaan edes tavannut. Hänen on sanottu saaneensa malliensa vihat niskoilleen, koska hänen inhorealistentyyli näyttää ihmisen persoonasta jotenkin liiankin tarkasti jotain mitä he ovat ehkä halunneet piilottaa.

9. VALOKUVAN JA MAALAUKSEN ERO

Persoonallisen jäljen näkyminen muotokuvassa antaa sille lisäpotkua joka on mielestäni hyvin kiinnostavaa. En ole koskaan oikein pitänyt pyrkimisen arvoisena asiana tavoitella valokuvamaisen tarkkaa lopputulosta, mutta pidän silti tärkeänä tavallaan mennä sitä kohti, yrittäen kehittyä teknisesti mutta silti jäädä jonnekin välimaastoon ja antaa oman kädenjälkensä jossain vaiheessa ottaa vallan. Itselläni niin käy erittäin herkästi, silloinkin kun esimerkiksi Hannelen kurssilla yritin tosissani maalata loppuun asti säntillisesti ja tarkasti. Toisaalta haluaisin oppia ja kehittyä enemmän jossain mitä en vielä osaa, mutta toisaalta haluaisin katsoa mihin juuri se minun oma kädenjälkeni olisi menossa. Se on kiinnostavaa siksi, koska sitä ei voi tietää, eikä sitä kukaan muu voi minulle näyttää mihin se johtaa. Päätökset olivat tasapainoilua sen kanssa mitä asioita pitää tärkeänä.

Modernin muotokuvan historia on paininut kovasti juuri näiden näköisyyskysymysten kanssa. Ollakseen muotokuva, sen on oltava tarpeeksi paljon yhdennäköinen mallin kanssa, mutta ollakseen taidetta sen on vältettävä liaksi mekaanista jäljittelyä. Valokuvauksen keksimisen ja yleistymisen jälkeen, alettiin valokuvaa hyödyntämään maalauksessa, mutta pelkkää valokuvan käyttämistä pidettiin kunniaattomana. Arvostettavana pidettiin teokseen välittyvää havainnointihetken tuoreutta ja välittömyyttä.

Liiallista yhdennäköisyyttä ei arvostettu, vaan onnistuneen teoksen oli oltava sopivassa määrin myös tekijän itsensä näköinen. Kuvanveiston saralla tätä asiaa on myöskin pohdittu; kuolinnaamioiden hyödyntäminen malliveistoksien tekemisessä sai aikaan keskusteluja siitä, onko naturalistinen kuvanveisto taidetta ollenkaan. Väite, että veisto perustui kipsivalokseen, oli häpeällisimpiä taiteilijaan kohdistuvia syytteitä. Myös muotokuva saattoi olla liian näköinen ja jäädä saamatta arvostusta sen takia.

Ihanteellisin tilanne muotokuvan maalaamisessa olisi saada maalata elävästä mallista, jolloin voi nähdä kaikki ne ilmeet ja eleet joita ihmisellä on ja joita ei yhdestä asennosta käy ilmi. Yhteen kuvaan saa näin sisällytettyä niin paljon enemmän asioita kuin oikeasti ihmisellä yhdellä hetkellä, esimerkiksi yhdessä taltioidussa hetkessä valokuvassa on. Yksi kuvaa pitää sisällään isomman osan ihmisen persoonallisuudesta.

Tunnettu muotokuvamaalari Alice Neel on mielestäni hyvä esimerkki

tässä. Hänen työnsä, kirjassa Alice Neel – painted truths (Lewison, Walker, Storr, 2010) tuntuvat sisältävän paljon ihmisen olemuksesta ja persoonasta.

Itse en käytännön syistä voinut maalata niin isoa määrää ihmisiä mallista. Tein näin vain omakuvani kohdalla, käyttäen peiliä. Eron pystyy näkemään helposti, Iho esimerkiksi on siinä paljon elävämpi verrattuna muihin.

Kohteen valitseminen ei ollut minulle vaikeaa. Kenen tahansa maalaaminen on kiinnostavaa, tähänkään en halunnut liikaa juuttua. Mutta mielestäni on kuitenkin kiinnostavampaa maalata itselleen merkityksellisiä ihmisiä, enemmän kuin ventovieraita. Samoin vanhoja ihmisiä, mieluummin kuin aivan nuoria.

Tunne on minulle edelleen tärkein asia, jonka haluan välittää. Tykkään siitä miten näissä muotokuvissa se ei enää ole niin omakohtaista, vaan voin välittää muidenkin ihmisten tunteita.

Muotokuvamaalaus palvelee mielestäni laajalti kiinnostuksen kohteitani ja on siksi taiteenlaji jonka parissa haluan jatkaa.

LÄHTEET

Hunter S.Thompson: Fear and loathing in Las Vegas, 1971

Tutta Palin: Modernin muotokuvan merkit, 2007

Jeremy Lewison, Barry Walker, Tamar Garb: Alice Neel, Painted truths, 2010